

Barnbokslut 2023

Funktionsområde Barnrätt

Hälsa och Vårdutveckling

Datum: 240425

Innehåll

Bakgrund	3
Barnrättsombud	3
Tematräffar	3
Att stärka barn och ungas rättigheter	4
Barn som anhöriga.....	4
Barnskyddsteamet Region Östergötland	4
Ungdomsenkäten "Om mig"	4
Kulturenheten.....	5
Folktandvården.....	6
Patientnämnden	6
Regionens gymnasieskolor och folkhögskola	7
Genomförda barnbokslut under 2023	8
Mjölby vårdcentral.....	8
Habiliteringen Östergötland	8
Regionbiblioteket.....	8
Dagkirurgin Vrinnevisjukhuset.....	8
Föräldrar-spädbarn Hagadal	9
Logopedimottagningen Linköping	9
Att säkerställa barnets rättigheter	9
Ledning och styrning (artikel 4)	9
Delaktighet och inflytande (artikel 12)	9
Barns rätt till skydd (artikel 19).....	10
Barnets rätt till ickediskriminering (artikel 2)	11
Barnets bästa (artikel 3).....	11
Alternativa metoder att uppmärksamma barns rättigheter.....	12
Barn som anhöriga.....	12
Barnrättspaning och avslutande kommentarer	14

Bakgrund

Barnboksslut är ett verksamhetsnära stöd som har till syfte att följa upp hur aktiviteter och beslut under året tagit hänsyn till barnets bästa och låtit barn och unga varit delaktiga. Det bidrar också till dialog om hur barnets rättigheter bättre kan främjas. Detta barnboksslut följer upp Region Östergötlands ansvar för att omsätta barnrättslagen i praktik under verksamhetsåret 2023. Barnboksslutet är en del av årsredovisningen och de verksamheter som valt att delta har rapporterat in via enkätverktyget Webropol. I en del fall har kompletterande information skickats direkt till regionens samordnare för barnrätt som sammanfattat och analyserat underlaget i denna rapport.

Barnrättsombud

Under 2023 har det funnits ca 260 barnrättsombud. De finns representerade i olika delar av organisationen men till största delen inom hälso- och sjukvården. När barnkonventionen blev del av svensk lag 1 januari 2020 breddades dåvarande barnskyddsombuds uppdrag till att omfatta fler rättighetsfrågor däribland barn som anhöriga och barns rätt till delaktighet och inflytande. Barnrättsombuden är verksamhetsnära resurser som bidrar till en höjd medvetenhet och kunskap inom området samt till att utveckla och uppdatera relevanta verksamhetsrutiner.

Samtliga barnrättsombud, såväl nya som befintliga, erbjuds grundutbildning i barnrätt. Grundutbildningen erbjöds vid två tillfällen under 2023. Ett femtiotal medarbetare deltog totalt och kan titulera sig barnrättsombud efter genomgången utbildning.

Tematräffar för barnrättsombuden erbjuds fyra gånger per år med olika kompetenshöjande insatser utifrån hela barnrättsområdet. Detta för att kontinuerligt utveckla barnrättsombudens roll och ge dem mer kunskap. Vid varje tillfälle deltar cirka 20-30 barnrättsombud. För att möjliggöra för fler att delta genomförs träffarna digitalt och uppföljning visar att träffarna är uppskattade av deltagarna.

Tematräffar

Under 2023 erbjöds fyra kompetenshöjande tematräffar för barnrättsombuden med olika innehåll. Träffarna skedde digitalt via zoom för att underlätta att så många som möjligt gavs möjlighet att delta.

Barnrättsombudsuppdraget - vad innebär det generellt? För min arbetsplats? Återkoppling av utvärdering av barnrättsombudens uppdrag samt information om BRA-samtal.

Levande bibliotek - Invånar-, patient- och närståendemedverkan inom hälso och sjukvård i Region Östergötland. Levande bibliotek är en resursbank bestående av personer med egen erfarenhet. Härifrån kan verksamheter låna en erfarenhetsresurs för att belysa patient- eller närståendeperspektivet i pågående förbättrings-, forsknings- och utvecklingsarbeten. Det är ett komplement till de samverkansformer och kontaktnät mellan Region Östergötland och patient- och närstående som redan finns idag.

Kompetenshöjning kring risk och skyddsfaktorer. Forskning visar att det kan medföra risk för att utveckla egen psykisk och fysisk ohälsa i vuxen ålder men hur varje enskilt barn påverkas beror på ett komplext samspel mellan risk- och skyddsfaktorer. De goda nyheterna är att negativa konsekvenser går att förebygga genom att stärka skyddsfaktorer. Vid tematräffen belystes dessa. Vid samma träff gavs information om Socialtjänstens arbete.

Besök av Barnskyddsteamet som informerade om sin verksamhet, att tänka på när misstanke om barn som far illa uppstår samt rutiner för anmälningsförfarande.

Att stärka barn och ungas rättigheter

Här kommer ett axplock av aktiviteter som skett i Region Östergötland under 2023 med syfte att stärka barn och ungas rättigheter.

Barn som anhöriga

Barn som anhöriga är den största målgruppen barn vi möter i hälso- och sjukvården. Det finns lagstadgat att dessa barn ska få information, råd och stöd utifrån sitt anhörigskap. Det är barnet som avgör vem som är anhörig/ närstående. Region Östergötland har en länsövergripande riktlinje för Barn som anhöriga där även syskon innefattas.

Fyra digitala föreläsningar om barn som anhöriga har erbjudits regionens medarbetare under 2023 där ca 150 medarbetare deltog. Syftet med föreläsningen var att öka fokus på barn som anhöriga och att vårdpersonal ska bli än bättre på att uppmärksamma barnen.

Under 2023 påbörjades implementeringen av BRA-samtal. BRA-samtal är en enkel och flexibel modell utvecklad med utgångspunkt i hälso- och sjukvårdslagen (HSL 5 kap. 7§), barnkonventionen och socialtjänstlagen. Målet är att varje verksamhet inom hälso-sjukvården ska kunna erbjuda BRA-samtal till barn som är anhöriga. Syftet är att barn och unga ska få uttrycka sitt behov av information och hjälp som anhöriga. Utbildningen i BRA-samtal genomförs under två heldagar med ca 4 veckors mellanrum av interna utbildare i Region Östergötland. Undervisningsformen är föreläsningar, dialog, övningar och rollspel. Under 2023 utbildades ett 40-tal medarbetare i modellen med olika yrkesbakgrunder och från olika verksamheter i hälso-sjukvården. Informationen till föräldrar och barn och eventuellt stöd och behandling ska dokumenteras och KVÅ-kodas i Barn som anhöriga-mallen i Cosmic. Här kan en se hur många barn som anhöriga som registrerats och som erbjudits möjlighet till information, råd och stöd. Troligen uppmärksammas fler barn som anhöriga i verksamheterna men det fylls inte alltid i på rätt sätt vilket gör det svårt att få tillförlitlig statistik

Barnskyddsteamet Region Östergötland

Barnskyddsteam Region Östergötland har ett regionsövergripande uppdrag. Konsultations- och utbildningsinsatser riktas till medarbetare som verkar inom eller på uppdrag av Region Östergötland. Barnskyddsteam Region Östergötland ansvarar för riktlinje "Anmälan vid oro för att barn far illa", säker dokumentation i Cosmic samt hur anmälningsförfarandet sker på bästa sätt. I uppdraget ingår att stärka kunskapsnivån kring barn som far illa och barns rätt till skydd. Konsultation och stöd till medarbetare erbjuds via jourtelefon och funktionsbrevlåda.

Barnskyddsteamet har anordnat flera större utbildningstillfällen under 2023. Under våren 2023 genomfördes en digital utbildning kring barn och nätet med organisationen ECPAT samt ordinarie grundutbildning kring barn som far illa som anordnas en gång per termin från Barnskyddsteamet. I oktober 2023 genomfördes en heldagsutbildning med fysiskt deltagande i Linköping. Tema för dagen var "Prata med barn". Föreläsare var Pia Enderby LIU/RÖ, föreläsare från Barntraumateamet Motala samt föreläsare från organisationen Maskrosbarn. I november 2023 anordnades ett digitalt utbildningstillfälle i samverkan med Polisen Stockholm med ämnet "Är det delbart?" med fokus på barn och ungdomars utsatthet på nätet. I december genomfördes ordinarie grundutbildning kring barn som far illa. Ytterligare insatser går att ta del av från Barnskyddsteam RÖ.

Barnskyddsteamets jourtelefon har varit öppen terminsvis vardagar samt vissa dagar under storhelger. Det har varit ett ökat inflöde av konsultationssamtal mot tidigare år.

Ungdomsenkäten "Om mig"

Ungdomsenkäten "Om mig" är en webbenkät som genomförs årligen i årskurs 8 i grundskolan och år 2 på gymnasiet. Syftet med enkäten är att kartlägga och synliggöra hälsoutveckling och behov bland ungdomar i Östergötland samt att ge ungdomarna en möjlighet att göra sin röst hörd och kunna påverka i sin skola och kommun.

En ständig målsättning i ungdomsenkäten är att samverka med kommuner/skolor och ungdomar, både med tolkning och spridning av resultaten. Under 2023 har målet varit att öka användning och spridning av resultaten inom skolan samt att stötta skolorna i deras hälsofrämjande arbete när det finns resultat från enkäten som skolan vill arbeta vidare med. Både ungdomarna och skolorna har uttryckt behov och önskemål kring hälsofrämjande insatser inom skolan. Ett arbete med att bygga upp en gemensam kunskapsplattform för hälsofrämjande arbete i skolan påbörjades därför i samverkan skola och elevhälsa. Under arbetets gång har dock arbetsgruppen fått feedback om att skola och elevhälsa främst önskar lättillgängliga resultat från enkäten och ett enkelt metodstöd hellre än en tung kunskapsbank i form av en plattform. Därför kommer plattformen nu ersättas av skolrapporter med integrerat metodstöd. Tanken är att skolrapporterna ska innehålla skolans resultat från några utvalda indikatorer. Intill resultaten ska det finnas förslag på fördjupning inom området, diskussionsfrågor, samt tips på metoder och arbetsmaterial som skolan kan använda i sitt hälsofrämjande arbete tillsammans med eleverna. Under 2024 år målet att skapa en referensgrupp bestående av arbetsgruppen för Om mig samt representanter från skola/elevhälsa för att jobba vidare med att ta fram innehåll i skolrapporterna.

Tidigare års arbete med att anpassa enkäten till ungdomar inom anpassad skola har lett till att betydligt fler ungdomar med intellektuell funktionsnedsättning inkluderats i enkäten. Detta har föranlett att ett forskningsprojekt påbörjats där en doktorand kommer att undersöka hälsoskillnader mellan unga med och utan intellektuell funktionsnedsättning baserat på data från enkäten.

Kulturenheten

Under 2023 fortsatte arbetet med att förbättra den digitala utbudskatalogen för barn och unga - Barnkultur Öst. I utbudskatalogen samlas föreställningar, konserter, skapande projekt, besök på museer och i kulturmiljöer, workshops med mera. Genom utbudsfönstret kan förskola, skola och bibliotek finna kulturaktiviteter samtidigt som det synliggör en rad kulturskapare. Över 300 aktiviteter finns i katalogen. Region Östergötland vill genom satsningen bidra till att fler barn och unga får möta olika kulturformer. Det blir därmed ett sätt att uppfylla artikel 31 i FN:s barnkonvention där det står att "Konventionsstaterna ska respektera och främja barnets rätt att till fullo delta i det kulturella och konstnärliga livet och ska uppmuntra tillhandahållandet av lämpliga och lika möjligheter till kulturell och konstnärlig verksamhet samt till rekreations- och fritidsverksamhet". För att stimulera spridningen av professionell kultur till barn och unga ute i länet, har kommuner även möjligheten att söka ett arrangörsbidrag just för att underlätta möjligheten att fler arrangemang sker. Med start 2023 har även projektet "Kulturcrew" startat i Östergötland för att få unga engagerade i att lära sig mer om att arrangera och på sätt också påverka det man själv vill se. Fyra kommuner är i dagsläget intresserade av att prova metoden.

Under 2023 har också projektet Ung konst blivit en permanent verksamhet med placering på Östergötlands museum. Det är ett initiativ för att lyfta fram unga kreativa personer och erbjuda en plattform för att mötas, synas, samverka och utvecklas. Initiativet riktar sig främst till ungdomar mellan 13 och 25 år, som oavsett bakgrund och resurser erbjuds stöd och möjligheter till att utvecklas i sina konstnärskap. Det görs genom aktiviteter som workshops, föreläsningar, studiebesök och utställningar.

Musiktävlingen Imagine Östergötland som vänder sig till ungdomar mellan 13-21 år, drevs som ett projekt under 2023, med mål att vara en del i det musikfrämjande uppdraget efter årsskiftet. Flera deltävlingar genomfördes i Östergötland och där en regional vinnare sedan fick delta på den nationella tävlingen under våren. För åttonde året i rad arrangerades Skapa Dans Östergötland, även i år i samarbete med Region Sörmland. 2023 års vinnare för Östergötland blev verket "Can't give up his touch" som skapats av elever vid Lunnevals folkhögskolas dansutbildning.

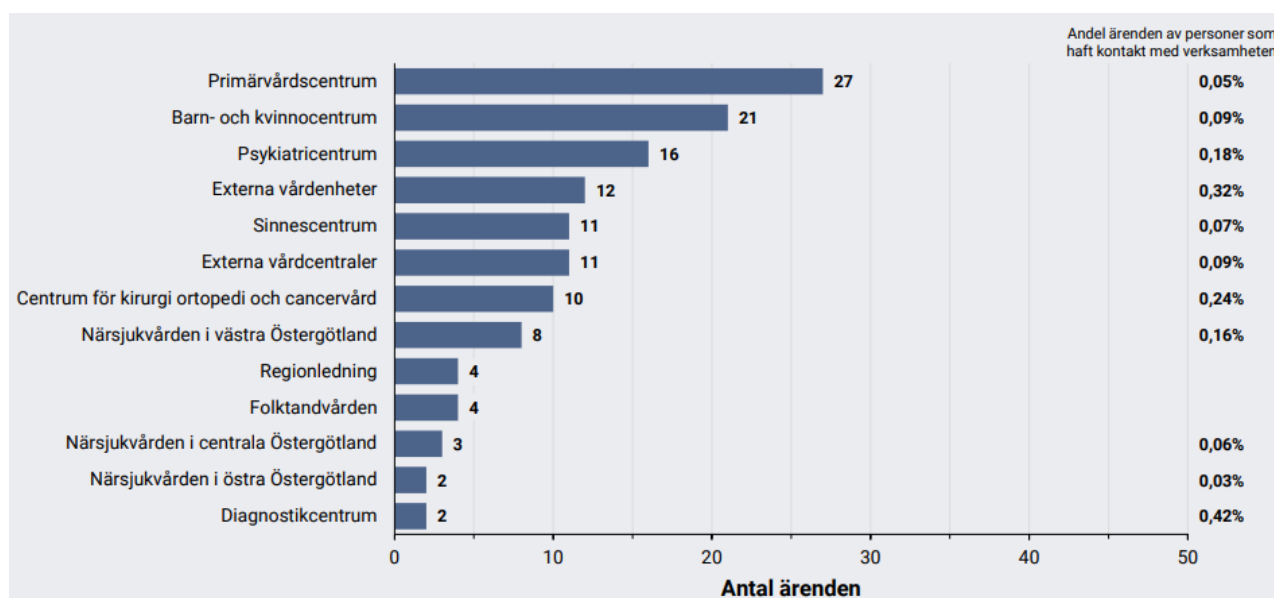
ScenGalej är en av Östergötlands största mötesplats för dans, teater, musik och cirkus för barn och unga. Under denna scenkonstutbudsdag får kulturombud, pedagoger och lärare i förskola och skola, kultursamordnare och kultursekreterare i de östgötska kommunerna möjligheten att se och uppleva scenkonst som sedan kan arrangeras i hemkommunerna för och med barn och unga. Varje år väljs en kommun ut för att medverka med elever som blir kulturambassadörer på ScenGalej. I enlighet med barnkonventionen ska eleverna ha inflytande på den kultur de är målgrupp för.

Folktandvården

Inom tandvården pågår ständigt ett arbete med att nå målet om en god och jämlik munhälsa hos barn och unga. En del av tandvårdens arbete är befolkningsansvaret för barn och unga upp till 19 år där målet är att ge alla barn i länet möjlighet att behålla eller uppnå god munhälsa och som Folktandvården ansvarar för. Befolkningsansvaret omfattar dels ett basprogram som ges till alla, t.ex. genom att erbjuda alla barn vid 18 månaders ålder en riskbedömning av munhälsan, och vid behov stöd och behandling. År 2023 erhöll 91 procent av barnen en sådan bedömning. Befolkningsansvaret innefattar också utökade insatser och möjlighet att driva samverkansprojekt i områden där risken för ohälsa/ ohälsan är större. Under 2023 genomfördes två sådana projekt där man i samverkan med BVC, öppen förskola och tolk/ brobyggare träffade familjer och under en frukost samtalande om kost och munhälsa. Målet var att på ytterligare en arena nå familjer boende i områden med ökad risk för ohälsa och att stärka medvetenheten om kost och munhälsa.

Sedan förra året finns en behovspeng som är till för att användas vid behandling av barn/unga med stort behov och höga kostnader. Behovspengen är tänkt att utjämna och sprida riskerna då barn och unga med stort behandlingsbehov och därmed höga behandlingskostnader behandlas. Behovspengen är således tänkt att lämna ersättning när kostnaderna avsevärt överskrider barnpengen (barnpeng – den ersättning som ingår i åtagandet tandvård till barn och unga.)

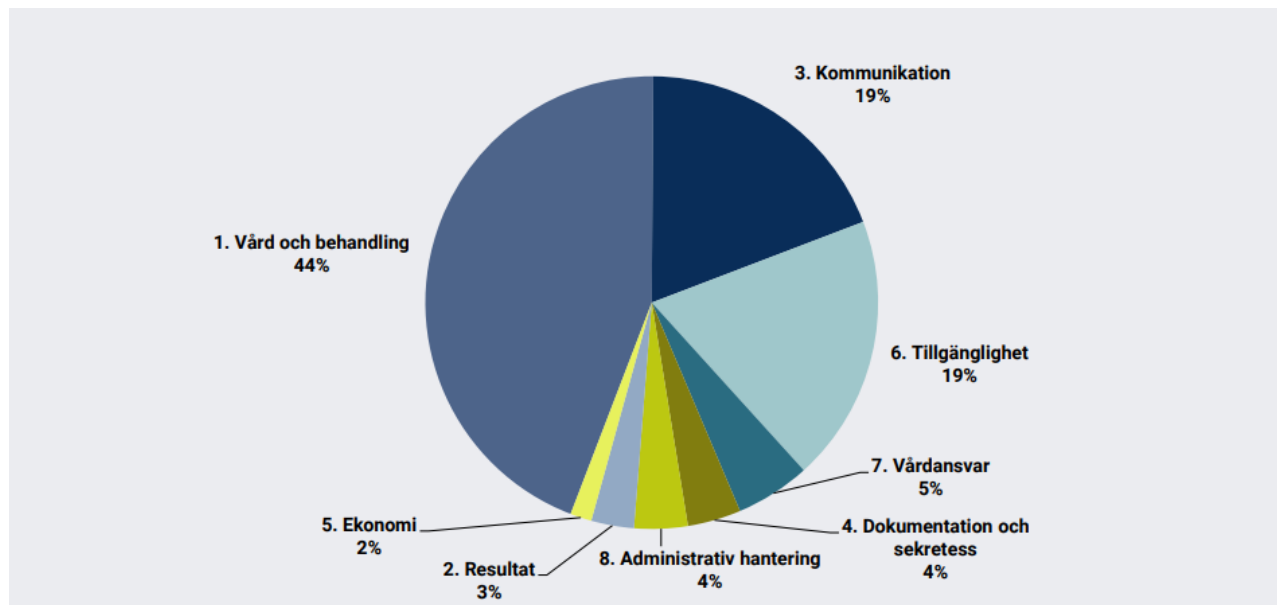
Patientnämnden

Barn- och ungdomssjukvård (0-17 år) registrerade ärenden i relation till vårdkontakter per verksamhetsområde (Region Östergötland inkl. privata vårdgivare och entreprenörer med avtal) för år 2023, (antal/andel)

Totalt registrerades 131 ärenden som avsåg barn/unga i åldrarna 0-17 år, hos Patientnämnden 2023.

I figuren ovan representerar staplarna det antalet ärende som gäller för barn- och ungdomssjukvård och som varje verksamhetsområde haft under 2023. Till höger visas andel patienter som haft kontakt med respektive verksamhetsområde och haft ett ärende på Patientnämnden. De tre centrum som har flest antal ärenden hos Patientnämnden är Primärvårdscentrum, Barn- och kvinnocentrum och Psykiatricentrum, som är i sin tur de som behandlar flest barn och unga. Jämfört med det generella resultatet så har barn lägre andel ärende per kontakt.

Barn- och ungdomssjukvård (0-17 år) registrerade ärenden per huvudproblem för år 2023, (andel)

Regionens gymnasieskolor och folkhögskola

På Naturbruksgymnasiet Östergötland finns idag fyra barnrättsombud. Skolhuvudman har verkat för att skolenheterna inom Naturbruksgymnasiet har fått rätt förutsättningar för att arbeta fram planer kopplade till plan mot hot och våld, likabehandlingsplan och plan mot diskriminering och kränkande behandling samt elevhälsoplan. Under slutet av 2022 tog skolenheterna del av statistik och arbete med om mig-enkäten som skolorna sedan arbetat med under vårterminen 2023 för att analysera vilka prioriterade områden som ska vara gällande inför läsåret 2023/2024.

Som en fortsatt del av skolans värdegrundsarbete för årkurs 1 föreläste Andreas Jonsson med "Vad händer när bollen inte är rund". Elevhälsa och mentorer deltog under samtliga tillfällen samt även efter föreläsningen vid behov. Under hösten har regionens samordnare för Våld i nära relationer och sexuell och reproduktiv hälsa och HBTQI föreläst i ämnet samtycke och relationer. Suicidprevention är ett pågående arbete som kontinuerligt behandlas inom elevhälsa och övriga professioner inom verksamheten. "Utbildning om självskadebeteende och suicid" har 2023 genomförts under två dagar. Likaså har det förebyggande arbetet för att minska risken för studieavbrott och att förebygga frånvaro genom skolans rutin återkommande arbetats under 2023. Skolorna har fortsatt även samverkat med dels det egna internatets fritidsverksamhet och dels skapat nya samverkanspunkter med det externa internat där flera elever bor. Det har gjorts genom att skapa en öppen dialog mellan de olika aktörerna.

Projektet Tobaksbarn har föreläst på Vreta utbildningscentrum under hösten för årskurs 1. Vidare har Himmelstalundsutbildningscentrum arbetat med Depphjärnan tillsammans med åk 1 och ämnesöverskridande tillsammans med mentorer, idrotts, svenska och biologilärare. Skolornas barnrättsombud arbetar också kontinuerligt förebyggande med hälsosamtal och föreläsningar i Stress, självkänsla och sömn.

Genomförda barnbokslut under 2023

Nedan presenteras kort de verksamheter som genomfört barnbokslut samt hur de uppfyllt olika delar av barnrättslagens innehåll.

Barn och ungdomsmedicinska kliniken, Vrinnevisjukhuset

Vänder sig till barn och ungdomar i Norrköping, Finspång, Valdemarsvik, och Söderköpings kommun som är upp till 18 år. På barn- och ungdomskliniken arbetar flera olika yrkeskategorier, som alla har specialkompetens för att arbeta med barn och ungdomar.

Mjölby vårdcentral

Med närmare 14 700 listade patienter är detta en av de största vårdcentralerna i västra länsdelen. Patienterna kommer i första hand från Mjölby tätort, men även från kringliggande orter. På vårdcentralen arbetar ett 40-tal medarbetare med olika yrken och kompetenser för att möta patienternas primära vårdbehov.

Hörselvården

Bedriver hörselvård i centrala länsdelen i samarbete med Hörselvården på Vrinnevisjukhuset.

Habiliteringen Östergötland

Habiliteringen i Östergötland erbjuder habiliteringsinsatser till barn, ungdomar och vuxna med medfödda funktionsnedsättningar, så som utredning, bedömning, behandling, utbildning, förskrivning av hjälpmedel samt råd och stöd.

Regionbiblioteket

Arbetar i nära samråd med Götabiblioteken med att främja verksamhetsutveckling, samarbete och kvalitet. Regionbibliotekets verksamhet omfattar handledning och rådgivning gentemot folkbiblioteken. Här bedrivs utvecklingsprojekt, metodutveckling, kvalitetsutveckling och fortbildning.

Dagkirurgin Vrinnevisjukhuset

Utför kortare, planerade kirurgiska ingrepp som inte kräver att patienten stannar över natten. Operationerna görs inom områdena kirurgi, ortopedi och urologi.

Föräldrar-spädbarn Hagadal

Hagadal finns för familjer som känner behov av extra stöd under graviditeten och den första spädbarnstiden. Råd & Stöd driver Hagadal tillsammans med Region Östergötland. Här erbjuds gruppverksamhet och enskilt stöd efter olika behov. Det kan vara enskilda samtal, familjesamtal eller samspel mellan förälder och barn.

Logopedimottagningen Linköping

På Logopedimottagningen arbetar logopeder och administratörer för att hjälpa den som behöver stöd inom röst, tal, språk, sväljning, läsning, räkning eller skrivning. Här träffar en människor i alla åldrar för utredning, rådgivning och behandling.

Att säkerställa barnets rättigheter

Nedan beskrivs exempel på hur barnets rättigheter säkerställs i verksamheterna. Av de åtta verksamheter som har genomfört barnbokslutet för 2023 möter sex stycken barn och unga som patient, en verksamhet möter barn som anhöriga och en verksamhet möter barn i rollen som invånare.

Ledning och styrning (artikel 4)

Hälften av medarbetarna i de verksamheter som har deltagit i barnbokslutet för 2023 har genomfört webbutbildning i Barnkonventionen och 75 % av cheferna i dessa verksamheter har genomgått grundutbildningen i barnets rättigheter i jämförelse med föregående års siffra på 67 %. Samtliga verksamheter har barnrättsombud. Det finns en bred samverkan med andra aktörer hos de verksamheter som deltagit i barnbokslutet, med tyngdpunkt på intern samverkan. Ungefär hälften av svarande verksamheter uppger extern samverkan. Ett exempel på både intern och extern samverkan är Barnkliniken Vrinnevisjukhuset som samarbetar med andra kliniker i de fall kirurg- och ortopedbarn vårdas hos dem. Det finns även kontakt med vårdcentraler och ett påbörjat samarbete med bildstöd i samband med provtagning. Socialtjänsten är också en viktig samarbetspartner i samband med orosanmälningar. Vid misstänkta sexuella övergrepp arbetar en tillsammans med kvinnokliniken. Det sker även samarbete med röntgenkliniken (förberedelser inför MR) och anestesikliniken där enhetens smärt-team är anställda 50 % på anestesikliniken.

Delaktighet och inflytande (artikel 12)

I barnbokslutet framkommer att delaktighet för barn och ungas kan upplevas svårt att få till. Några verksamheter beskriver att de behöver arbeta vidare med detta område och implementera rutiner. I vissa fall sätter regler och andra aktörers arbetsprocesser käppar i hjulet för att fullt ut tillgodose delaktighet och inflytande men det finns en strävan att alltid göra sitt yttersta för att nå hela vägen fram. Nedanstående punkter är några exempel på hur verksamheterna i barnbokslutet arbetar konkret med att öka barn och ungas delaktighet.

I Hagadals förälder/spädbarns verksamhet träffar de både det ofödda barnet med sina gravida föräldrar samt barn under deras första levnadsår. Utifrån att de barnen inte har utvecklat talspråk kan de inte göra sig hörda genom det talade språket. De små barnen uttrycker sig på andra sätt, genom kroppsspråk och olika uttryck, vilket Hagadals medarbetare har särskild kompetens att vara lyhörda för. I sitt arbete försöker de stärka barnens röst och lyfter barnens behov till föräldrarna (eller andra omsorgsgivare). Vid besöken på Hagadal är barnen allt som oftast med och lokalerna är barnanpassade. Det finns också möjlighet att träffas i hemmiljö genom hembesök.

Barnkliniken Vrinnevisjukhuset använder sig av bildstöd samt ålders- och mognadsanpassade förberedelser vid undersökningar och provtagningar. Barn i skolålder, beroende på mognad, ska alltid erbjudas enskilt samtal med behandlande personal. Även på barnakuten försöker en att få föräldrarna att "hämta fika" för att det ska kunna finnas möjlighet att prata enskilt med barnet.

Logopedmottagningen anpassar besök utifrån barnets mående och förmåga. Det tas även hänsyn till svårigheter med exempelvis koncentration och fokus när längden på besöken bestäms. Ett annat exempel är att de kan anpassa behandlingstyp utifrån personen (grupp/individuellt). Det har också skett en implementering av arbetssätt, exempelvis att barnpatienter inte önskar att byta vårdgivare för ofta, vilket försöker eftersträvas. Barn får alltid ha med sig vuxna in vid besök och det finns en tydlighet gentemot vårdnadshavare angående deras ansvar. Vid varje nybesök informeras om barnkonventionen och barnens rätt till utveckling. Barnets rättigheter synliggörs genom artiklar på väggarna. Barnet bedöms utifrån hens nivå och utvecklingsförmåga och nätverk involveras ofta, föräldrar, andra vårdinstanser, förskola, skola med mera. Det finns även en av-/ombokningsrutin som tar hänsyn till barnets bästa genom att ta ställning till oroanmälan om barnet inte kommit till ett visst antal besök.

Inom hörselvården får barnet välja vilket öra som ska testas först vid hörselprov. De kan också välja på vilket sätt de ska visa att de hör. Detta genom att bygga med kulor, klossar eller trycka på en knapp. Det finns också möjlighet för barnet att berätta om sin hörselnedsättning tillsammans med specialpedagog i skolan om barnet vill det.

Dagkirurgin, Vrinnevisjukhuset arbetar med bildstöd för alla barn som ska opereras för att de ska ges möjlighet att förstå och vara delaktiga i sin behandling.

Mjölby VC arbetar aktivt med att barnen själva får välja vilken undersökning som ska göras först och låter barnen berätta och vara delaktiga vid till exempel sårvård. Det finns rutin kring detta men de ser också utvecklingspotential inom detta område.

Metoder som används av verksamheterna för att skapa delaktighet och inflytande är bland andra BRA samtal, samtalsmattor, bildstöd, tecken som stöd samt samtalsserier, Marte Meo (en form av samspelsbehandling som ska hjälpa föräldrar, lärare, och personal i vård och omsorg att stödja en positiv utveckling hos dem de ansvarar för), ICDP, vägledande samspel som är ett hälsofrämjande relations- och empatibaserat program som syftar till att öka förmågan att förstå och respektera varandra genom att utveckla och stärka lyhördhet och empati. Andra verktyg och metoder som nämns är individanpassning, ungdomsråd, barnkonsekvensanalyser och delaktighet vid vårdplanering.

När det gäller rätten till att få information i frågor som rör barn och unga har verksamheterna olika strategier. Barnrättsombuden nämns av Mjölby VC som en värdefull tillgång som på ett lyhört sätt säkerställer kravet. Vid verksamhet som Hagadal där barnets låga ålder försvårar direkt kommunikation sker informationen via föräldrarna. Dock görs sedan några år tillbaka en notering i barnets journal att det finns en pågående kontakt på aktuell verksamhet vilket möjliggör för barnet att i framtiden inhämta information om verksamheten. På habiliteringen görs alltid en barnanpassade återkopplingar efter genomförda utredningar.

Barns rätt till skydd (artikel 19)

Regionens riktlinje för orosanmälan är känd av medarbetare på sex av de åtta enheter som deltagit i barnboksslutet. Det ser olika ut hur verksamheterna synliggör de barn och unga som det finns en oro för. På Barnkliniken skickas en enkät ut två ggr/ år för att se hur kunskapen om orosanmälan ser ut. Tyvärr är resultatet inte helt tillfredsställande då ca 80 % vet var informationen om orosanmälan finns och så mycket som 60 % av medarbetarna på den aktuella enheten inte vet hur en orosanmälan går till. Detta kommer att arbetas vidare med under 2024 och det planeras även för ett samarbete med socialtjänsten. På

Barnkliniken har det också förekommit att personal som har gjort orosanmälan blivit illa behandlade av familjen vilket gör att även om de flesta vet hur en orosanmälan görs är det svårt att få till i praktiken.

När det gäller rutiner och riktlinjer för att upptäcka barn som far illa har flera verksamheter forum där frågan lyfts vid behandlingskonferenser eller teamverksamheter. På Hagadals spädbarnsverksamhet arbetas även med tidiga individanpassade insatser som anpassas efter barnets och familjens behov. Veckovisa möten möjliggör att här lyfta oro kring ett barn och diskutera vilka hjälpsatser som kan erbjudas familjen. Här finns också en redan etablerad samverkan med socialtjänsten och hjälp för familjer att själva ansöka om stöd. Vid funderingar kring orosanmälan lyfts Regionens Barnskyddsteam som en instans för rådfrågning.

På Logopedimottagningen, Linköping, synliggör man utsatta barn genom att ha högt till tak och bolla patienter med varandra där oro för detta finns. Alla medarbetare, även de som inte arbetar med barnrätt involveras i arbetet kring barnrättsfrågor. Inom Dagkirurgin där det endast ges möjlighet till korta möten med barn och deras föräldrar kan det vara svårt att bilda sig en uppfattning om hur enskilda barn mår. Där gäller det att hitta andra arbetssätt, ibland kanske passa på vid olika situationer som ex när barnet byter kläder och försöka se saker som kan förtydliga och bredda bilden.

Barnets rätt till ickediskriminering (artikel 2)

Alla barn har rätt att inte bli diskriminerade på grund av kön, könsidentitet eller könsuttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder. För att säkerställa detta behövs ofta kompetens om de olika diskrimineringsgrunderna.

Här nedan lyfts både positiva förutsättningar men även risker som de svarande verksamheterna ser kopplat till diskrimineringsfrågor.

På Hagadals verksamhet finns en tavla i entrén med bilder på olika former av familjekonstellationer, vilket visar på att en familj kan se ut på många olika sätt. Det finns även en HBTQI -flagga i lokalerna. BVC och de olika familjecentralerna i Linköpings kommun tillgång till Hagadals informationsbroschyr, detta för att alla oavsett var i kommunen de bor kan få information. En brist är dock att informationen endast finns på svenska och det är något som önskas förbättra så att även föräldrar som inte behärskar svenska språket själva kan ta del av den skriftliga informationen. I perioder av högt inflöde av remisser till Hagadal finns risken att tvingas prioritera ärenden som tillhör specifikt upptagningsområde. I detta fall Linköpings, Åtvidabergs, Kindas och Ydres kommun. Detta innebär att remisser som gäller invånare i kranskommuner kan behöva avvisas.

Hyrpersonal som inte alltid vet hur en arbetar barnanpassat och ibland får väldigt kort introduktion anges som en risk när det kommer till bemötande i dessa frågor. En verksamhet upplever att det anställs mycket ny personal och oavsett introduktion ser en att det krävs erfarenhet för att möta barnet på bästa sätt.

När det gäller etnicitet lyfts flera verksamheter problem med tolk, det kan då handla om olika dialekter som är svårt för verksamheten att ha kännedom om vid beställning av tolk. Avsaknad av tolk vid behov riskerar att medföra missuppfattningar uppger en verksamhet.

Barnets bästa (artikel 3)

Sex av åtta svarande verksamheter uppger att de har rutiner för att tillvarata barnets bästa vid verksamhetsbeslut som rör barn och unga. Här nedan ges exempel på de åtgärder eller förbättringar som genomförts i samband och som en konsekvens av beslut som tagits.

Genom att arbeta för jämlik biblioteksservice i länet strävar Biblioteksutveckling efter att barnets bästa tas i beaktande vad gäller folkbibliotekens verksamhet. Biblioteksutveckling stöttar folkbibliotekens arbete att

undanröja avgifter kopplade till barn som låntagare och därigenom göra det möjligt för barn att skaffa ett bibliotekskort utan vårdnadshavares underskrift.

Flera svarande uppger att barnens bästa är själva grunden för hela verksamheten men kanske inte alltid så enkelt att formulera hur. På Dagkirurgin, Vrinnevisjukhuset beskrivs att barnets bästa alltid tas i beaktande. På Logopedimottagningen, Linköping, har inte barnets bästa funnits med som formell del när beslut har tagits, istället har barnrättsombud informellt lyft barnets bästa som aspekt i samtal med både kollegor och till viss del chef. Vidare framkommer att barnets bästa behöver breddas över regionen och det vore önskvärt med en gemensam tydlig riktlinje. Barnets bästa kan åsidosättas när det är platsbrist och det medför att barn kan komma att vårdas på vuxenavdelningar. Att barn prioriteras framför andra och snabbare får tid för diagnos är positiva aspekter som syns i svaren.

På frågan om återkoppling görs till de barn och unga som deltar i förbättringsarbete eller är delaktiga på annat sätt lyfter Barnkliniken ungdomsråd som metod. Några andra verksamheter ser det som ett utvecklingsarbete och att det finns förbättringspotential.

Alternativa metoder att uppmärksamma barns rättigheter

På frågan om det funnits alternativa åtgärder i de fall som barnets bästa inte har kunnat tillgodoseas svarar två verksamheter ja. Medföljande kommentarer handlar om att många beslut just nu handlar om ekonomi vilket ofta drabbar barnet och familjen, ökade väntetider på grund av resursbrist med mera. Detta ses som en övergripande fråga för Region Östergötland. En verksamhet menar att det under 2023 inte har funnits möjlighet till dialog kring barnets bästa vid beslut. Under 2024 kommer de att arbeta mer aktivt kring hur barnets bästa sätts i fokus.

Barn som anhöriga

På frågan om riktlinjen för Barn som anhöriga är känd på verksamheterna svarar sex av åtta att 75 % av medarbetarna känner till den. I övriga två verksamheter är den bara känd av 25 %. Detta kan till viss del förklaras att inte alla verksamheter möter barn i rollen som anhörig. Barn som anhöriga uppmärksammas på olika sätt av enheterna som deltagit. Ungefär hälften svarar att det finns särskild information eller någon form av riktat stöd för barn som anhöriga.

I flera verksamheter deltar barnet självt som regel nästan alltid i besöken. På Barnkliniken tar de med hela familjen i mötet med barn och unga. Lektterapi med specialutbildade pedagoger, lyfts fram som en god hjälp i det arbetet. Vid speciella fall blir även psykolog och kurator inblandade. En annan verksamhet lyfter BRA samtal som ett stöd i arbetet.

En reflektion från Dagkirurgin är att tonåringar ibland följer med sina föräldrar för att tolka. Att använda barn som tolk är inte förenligt med Barnkonventionen. Ibland är det flera verksamheter inblandade i ett vårdförlopp och då finns inte alltid mandat att äga hela processen kring att använda tolk. Detta kan leda till att rätt saker inte blir korrekt tolkade som ska säkerställa en god vård. På Mjölby VC har barn som anhöriga uppmärksammas och rutiner kommer att utarbetas.

Hagadals spädbarnsverksamhet målsättning är att prata med de familjer där det finns äldre syskon om hur de kan prata om Hagadal hemma. Detta i syfte att de äldre barnen ska få information om vilka som finns i verksamheten och syftet med kontakten. Vid hembesök träffar de eventuella syskon och det finns en rutin för hur det sker. Samverkan sker då stöd ges till föräldrarna att söka/erhålla annat stöd riktat till äldre syskon med verksamhetens samarbetspartners.

På Habiliteringen identifieras alltid om vuxna patienter har barn och utifrån det identifieras barnens behov. Därefter ges vägledning om andra aktörer kan erbjuda insatser till barnen. Här används även BRA samtal som metod.

Även Logopedimottagningen har rutin gällande Barn som anhöriga där det finns beskrivet vad som ska göras såsom att våga fråga och vilka frågor en kan ställa, samt vilket informationsmaterial som finns.

Barnrättsspaning

I rådande läge med ett varsel och förestående uppsägningar i organisationen så har regionens barnrättsombud erbjudits reflektionspass med möjlighet att gemensamt fundera över vilka risker som finns när det gäller att säkerställa barn och ungas rättigheter i en decimerad organisation och ett ekonomiskt mycket kärvt läge. Vi har valt att ta med dessa reflektioner i barnboksslutsrapporten för att också kunna följa upp vilka eventuella konsekvenser varsel och omställningar kommer att få. Det är också viktigt att se vad som ändå kan göras och arbeta på utifrån givna förutsättningar.

Nedanstående punkter är vad som fångades upp vid detta reflektionspass.

- Att det ska bli svårare att skicka vidare familjer och barn även om inte ens verksamhet är direkt drabbad så blir det indirekt bekymmer om andra enheter inte kan ta emot i samma utsträckning som förut.
- Färre får springa fortare för att hinna med – kommer vi att orka?
- Personer kommer sägas upp och andra kallas tillbaka till tjänster som en av olika anledningar har valt att lämna. Det gynnar varken medarbetare eller patienter/familjer. Kanske stannar man inte kvar så länge då eller känner sig omotiverad och det riskerar att bli korta och fragmentariska kontakter för barn och deras familjer.
- Viktiga inslag i arbetet som till exempel BRA samtal riskerar vi att inte få arbeta med när vi blir färre och får sämre med tid. Har redan hänt då vi fått gå ner i tid.
- Om vi blir färre kanske vissa moment måste prioriteras bort till exempel stickskola på lekterapi. Detta kan medföra en jobbigare upplevelse i hälso och sjukvården för det enskilda barnet.
- Nystartade verksamheter med flera anställda inom varslad grupp som inte arbetat i regionen tidigare kommer drabbas extra hårt.
- Finns en rädsla att inte få möjligheten att träffa barnen och deras familjer fysiskt. Digitala möten förordas i stor utsträckning för att spara pengar. Inom vissa verksamheter finns flera barn i riskgrupp som riskerar att missgynnas av digitala kontakter.
- Att tillgängligheten riskerar att bli sämre än vad den redan ses som en betydande risk. Att tvingas hantera frustrerade patienter som får vänta på vård i olika sammanhang.
- Svårt att "sitta på golvet" och påverka. Ledningen måste bestämma vad som ska prioriteras. Ibland får vi inte ens tid avsatt att gå på träffar för barnrättsombuden. Finns inte alltid tid att få informera på APT tid.
- Någon nämner att ens chef är utbildat barnrättsombud vilket är en framgångsfaktor då frågorna prioriteras mer.
- Noga att ändå försöka ge barn och unga en röst. Vi får ropa lite högre, vara ännu tydligare och uppmärksamma när saker inte går rätt till.
- Avvikelse nämns av flera som ett bra sätt att slå larm när barnrättslagen inte följs.
- Göra barnboksslut är ett sätt att dokumentera det arbete som görs (och inte görs) som också finns kvar år från år som en utvärdering och ett verktyg att förbättra verksamheten.
- Ibland känns det som att checka av något på listan att ha barnrättsombud i sin verksamhet. Det ser bra ut utåt men i själva verket så ges inte tillräckliga förutsättningar för uppdraget.

Avslutande kommentarer

Barnbokslutet fångar en del av det barnrättsarbete som pågått inom olika verksamheter under 2023. Det belyser hur arbetet med barn och ungas rättigheter kan se olika ut och att olika processer är igång för att säkerställa Region Östergötlands ansvar att följa Barnrättslagen.

Barnkonsekvensanalyser genomförs i nuläget vid barnklinikerna i Norrköping och Linköping. Ytterligare insatser kommer behövas för att säkerställa att regionen lever upp till sina åtaganden i barnkonventionen. Ansvarsområde Att växa upp i Ledningsgrupp vård och omsorg (LGVO) har fått uppdraget att genomföra utredningen av en samverkansmodell för barn och unga gemensamt med länets tretton kommuner. För att utredningen ska bli så komplett som möjligt är det viktigt att alla offentliga verksamheter som möter barn involveras. I arbetet med Nära vård har SKR förordnat en strukturerad modell som ett nytt och samordnat arbetssätt som kan främja barns och ungas hälsa och förebygga ohälsa på ett systematiskt sätt. Syftet är att utreda samverkansmodeller och de strukturer som skulle krävas för ett införande av en gemensam samverkansstruktur för barn och unga i Östergötland. Fokus på utredningen ska vara på tidigt samordnade insatser, förebyggande arbete, resurseffektivitet, uppföljning och bygga på delaktighet med barn, unga och deras familjer. Utredningen ska ta stöd och hänsyn till det arbete som pågår i länets kommuner via Länsstyrelsens Alla barn i Östergötland.

Slutligen har Region Östergötland gjort flera insatser för att säkerställa en barnrättsbaserad verksamhet, både genom att erbjuda kontinuerliga kompetenshöjande insatser, rekrytering och utbildning av barnrättsombud samt riktlinjer som stödjer det verksamhetsnära arbetet med barn och ungas rättigheter. Det är glädjande att se att några enskilda verksamheter har haft ett tydligt barnrättsperspektiv med sig från början i olika processer. Dock saknas fortfarande barnkonsekvensanalyser vid verksamhetsförändringar som påverkar barn och unga vid beslut av nämnder, regionstyrelse och regionfullmäktige. Varsel om uppsägningar i stor omfattning kommer träda i kraft under 2024 och omfatta majoriteten av regionens verksamheter. Detta kan innebära en risk att barn och ungas rättigheter inte tillgodoses eller säkerställs och det är därför särskilt viktigt att fokus bibehålls och att arbetet fortskrider i enlighet med de krav som ställs på regionens verksamheter utifrån barnrättslagen.